

Αξιότιμα μέλη του διοικητικού συμβουλίου του Συνεδρίου της
Ευρωπαϊκές Εκκλησίες,

Αξιότιμα Μέλη Εκκλησίες, Συνεργαζόμενες Οργανώσεις και Συμβούλια του
Εκκλησίες,

Αγαπητοί εκπρόσωποι των Εκκλησιών-Μελών στην Εσθονία,
Αγαπητοί καλεσμένοι και φίλοι,

Είναι ιδιαίτερο προνόμιο να απευθύνομαι σε εσάς σε αυτή την ευοίωνη ^{16η} Γενική Συνέλευση της Διάσκεψης των Ευρωπαϊκών Εκκλησιών (CEC) που φιλοξενείται στη φιλόξενη πόλη του Ταλίν με τίτλο «Υπό την ευλογία του Θεού—Διαμορφώνοντας το Μέλλον». Για το Οικουμενικό Πατριαρχείο και τα άλλα Ορθόδοξα μέλη-Εκκλησίες της CEC, η επιλογή αυτής της όμορφης πόλης ως τόπος για μια τόσο εξέχουσα διαχριστιανική συγκέντρωση είναι η αιτία για μια πρόσθετη χαρά, γιατί η Γενική Συνέλευση της CEC φέτος συμπίπτει με την εκατονταετή επέτειο από την παραχώρηση αυτόνομου καθεστώτος στην Ορθόδοξη Εκκλησία της Εσθονίας από τη Μητέρα Εκκλησία της Κωνσταντινούπολης, το 1923. Θα τιμήσουμε δεόντως αυτό το σημαντικό διορθόδοξο γεγονός τον Σεπτέμβριο, κατά την επίσημη επίσκεψή μας στην Εσθονία. Σήμερα, ο σκοπός της παρουσίας μας εδώ είναι να γιορτάσουμε και να επιβεβαιώσουμε το οικουμενικό πνεύμα μεταξύ των διαφορετικών εκκλησιών, κοινωνιών και ομολογιών μας,

Το οικουμενικό κίνημα, όπως το ξέρουμε, είναι ζωντανό και ενεργό για περισσότερο από έναν αιώνα, και νιώθουμε περηφάνια που το Οικουμενικό Πατριαρχείο έπαιξε έναν τόσο αποφασιστικό και διαμορφωτικό ρόλο στην απαγόρευση όλων των Χριστιανών από τα σιλό της απομόνωσής τους και προς η κοινωνία της ενότητας στην οποία ο Χριστός κάλεσε όλους τους Χριστιανούς ως μαθητές Του. Από την εγκύκλιο και τη συνοδική επιστολή που εκδόθηκε το 1920, η Εκκλησία της Κωνσταντινούπολης επιδίωξε να χρησιμοποιήσει τα ταπεινά της μέσα για τη διευκόλυνση του αδελφικού διαλόγου και της κοινωνίας με την ελπίδα της αποκατάστασης της χριστιανικής ενότητας.

Όπως γνωρίζουμε, το οικουμενικό κίνημα απέκτησε δυναμική στον απόηχο της καταστροφής των δύο παγκοσμίων πολέμων τον περασμένο αιώνα. Οι άνθρωποι ήθελαν και αναζητούσαν νέους τρόπους σχέσης μεταξύ τους. Διέκριναν έναν εναλλακτικό δρόμο ειρηνικής συνύπαρξης μέσα από τη συνομιλία πρόσωπο με πρόσωπο και τον σεβασμό του άλλου, ανεξάρτητα από τις πεποιθήσεις τους. Πρέπει, ωστόσο, να παραδεχτούμε ότι το οικουμενικό κίνημα ευδοκίμησε σε μια Ευρώπη πολύ διαφορετική από αυτήν που γνωρίζουμε και ζούμε σήμερα. Παρά τη ρητορική ότι η Ευρώπη ήταν εκκοσμικευμένη και ότι «ο Θεός ήταν νεκρός», καθ' όλη τη διάρκεια του εικοστού αιώνα η Ευρώπη παρέμεινε μια ζωντανή χριστιανική ήπειρος. Οι περισσότεροι Ευρωπαίοι βαφτίστηκαν και αναγνωρίστηκαν ως Χριστιανοί. Παντρεύτηκαν και θάφτηκαν σύμφωνα με τις χριστιανικές τελετές και έθιμα. και η προσέλευση στη λατρεία ήταν έντονη. Κατά τη διάρκεια του περασμένου αιώνα, ζήσαμε μια Ευρώπη στην οποία ο Χριστιανισμός —και η θρησκεία γενικότερα— έπαιξαν σημαντικό δημόσιο ρόλο. Και μέσα σε αυτό το πλαίσιο το οικουμενικό κίνημα εργάστηκε επιμελώς και με πάθος για την υπέρβαση της βίας, του θριαμβολογισμού, του εθνικισμού και του σεχταρισμού που μάστιζε τις χριστιανικές εκκλησίες για αιώνες, επηρεάζοντας όχι

μόνο τις σχέσεις μεταξύ χριστιανικών εκκλησιών, αλλά και εντός χριστιανικών εκκλησιών.

Παρά τις ουσιαστικές και βαθιές διαφορές, οι χριστιανικές εκκλησίες συνέβαλαν σε μια ανανεωμένη αίσθηση μιας κοινής ανθρωπότητας και ενός κοινού καλού, σε μια ανθρωπότητα πέρα από εθνικά και ομολογιακά όρια, αναγνωρίζοντας -όπως ψάλλαμε πρόσφατα στις Ορθόδοξες Εκκλησίες την εορτή της Πεντηκοστής- ότι ο Άγιος Πνεύμα, «ο Παρηγορητής, το Πνεύμα της αλήθειας, είναι παντού παρόν και γεμίζει τα πάντα». Καλούμαστε, λοιπόν, όλοι να θυμηθούμε το μήνυμα που έστειλε ο Άγιος Παύλος στην Αθήνα, όταν ομολογούσε ότι ο «Κύριος του ουρανού και της γης . . . Από έναν πρόγονο έκανε όλα τα έθνη να κατοικούν σε ολόκληρη τη γη. και διέθεσε τους χρόνους της ύπαρξής τους και τα όρια του τόπου που θα ζήσουν . . . αν και πράγματι δεν είναι μακριά από τον καθένα μας. 'In him we live and move and have our being . . . For we too are his offspring'" ("τοῦ γὰρ καὶ γένος ἐσμέν"; Acts 17.24–28).

Περιττό να πούμε ότι σήμερα, ζούμε σε μια πολύ διαφορετική Ευρώπη, στην οποία το τοπίο της θρησκευτικής πίστης έχει αλλάξει. Ως χριστιανικές εκκλησίες, δεν μπορούμε πλέον να θεωρούμε δεδομένο ότι οι Ευρωπαίοι θα ταυτίζονται με τις εθνικές εκκλησίες ή, μάλιστα, με οποιαδήποτε συγκεκριμένη μορφή πεποιθήσεων. Αυτό επεκτείνεται και σε άλλες θρησκευτικές μειονότητες στην Ευρώπη. Στις αρχές του εικοστού αιώνα, το οικουμενικό κίνημα μπορούσε να θεωρήσει δεδομένη μια Ευρώπη όπου η πλειοψηφία των πολιτών ανήκε σε χριστιανικές εκκλησίες. υπήρξε ακόμη και αποδοχή του συνολικού ρόλου της θρησκείας στη δημόσια σφαίρα. Ωστόσο, τώρα ζούμε σε μια Ευρώπη όπου το θρησκευτικό τοπίο έχει αλλάξει δραματικά, όπου η θρησκεία μπορεί να μην είναι νεκρή, αλλά όπου οι περισσότεροι δηλώνουν ότι είναι γενικά πνευματικοί αλλά όχι στην πραγματικότητα θρησκευόμενοι. Σήμερα, η παρακολούθηση των λειτουργιών των καθεδρικών ναών στις μεγάλες πόλεις μπορεί να είναι επαρκής, αλλά η προσέλευση σε εκκλησίες των προαστίων μικρότερων πόλεων είναι αδύναμη. Εκεί, η θρησκευτικότητα γίνεται αντιληπτή ως μειοψηφία. Ποιος είναι λοιπόν ο σκοπός ή ο στόχος του οικουμενικού κινήματος σε αυτού του είδους την Ευρώπη; Τι ρόλο ή ευθύνη παίζει η θρησκεία σε μια τέτοια Ευρώπη;

Υπάρχουν κάποιοι που ζητούν έναν «νέο οικουμενισμό»—δηλαδή, μια ενότητα χριστιανικών εκκλησιών γύρω από αυτά που χαρακτηρίζονται ως «παραδοσιακές αξίες». Αυτή η μορφή οικουμενισμού δημιουργεί αναπόφευκτα περιέργες συμμαχίες μεταξύ των χριστιανικών εκκλησιών. Εκείνες οι εκκλησίες που κάποτε ήταν αντίθετες σε κάθε τύπο οικουμενικής συνομιλίας είναι τώρα πρόθυμες να συμμετάσχουν σε αυτόν τον αποκαλούμενο «νέο οικουμενισμό» που υπερασπίζεται τις παραδοσιακές αξίες. Για παράδειγμα, ορισμένοι Αμερικανοί ευαγγελικοί Χριστιανοί, που προηγουμένως θεωρούσαν τους Καθολικούς και Ορθόδοξους Χριστιανούς ως ειδωλολάτρες που λάτρευαν είδωλα, τώρα εμφανίζονται πρόθυμοι να συνεργαστούν με ορισμένους Καθολικούς και Ορθόδοξους Χριστιανούς προκειμένου να υποστηρίξουν αυτές τις αξίες. Αυτός ο «νέος οικουμενισμός» έφτασε στο σημείο να χρίσει τον Πρόεδρο Βλαντιμίρ Πούτιν της Ρωσικής Ομοσπονδίας ως πολιτικό πρωταθλητή της και τον Πατριάρχη Κύριλλο της Ορθόδοξης Εκκλησίας της Ρωσίας ως πνευματικό της ηγέτη. Αν στον εικοστό αιώνα ο οικουμενισμός είχε συλληφθεί ως ένας τρόπος συμβολής προς ένα όραμα κοινής ανθρωπότητας και κοινού καλού, τότε ο «νέος οικουμενισμός» του εικοστού πρώτου αιώνα είναι αντίθετα μια δύναμη διαίρεσης και

καταστροφής. Βλέπουμε τις συνέπειες αυτής της διχαστικής και καταστροφικής νοοτροπίας να εμφανίζονται πλήρως στην τρέχουσα βίαιη επίθεση της Ρωσίας κατά της Ουκρανίας καθώς και στη δικαιολόγηση της εκκλησίας της για αυτόν τον πόλεμο ως τη σωτηρία της Ουκρανίας από την υποτιθέμενη αποπλάνηση μιας άθειας, κοσμικής και φιλελεύθερης Δύσης. Δυστυχώς, αυτός ο «νέος οικουμενισμός» είναι ουσιαστικά αντι-οικουμενικός, αν όχι αντιοικουμενικός, στο βαθμό που τοποθετείται ενάντια σε άλλους χριστιανούς που δεν υποστηρίζουν την αποκλειστική του εστίαση σε ένα τέτοιο σύνολο αξιών. Στο τέλος, αυτός ο «νέος οικουμενισμός» προωθεί ένα ήθος πώλωσης που βασίζεται σε μια δυϊστική, παρά σε μια ενσαρκωτική κατανόηση της σχέσης του Θεού με τον κόσμο.

Μετά από αιώνες διχασμού και καχυποψίας, το οικουμενικό κίνημα του περασμένου αιώνα συμφώνησε ότι μια κοινή πίστη στον Ιησού Χριστό ήταν αρκετή για να αναγνωρίσει τη δέσμευση για συνάντηση και διάλογο, για κοινές ρίζες στη χριστιανική πίστη που προηγουμένως κρυβόταν από προκαταλήψεις και εχθρότητα. Ωστόσο, δεν μπορούμε να υποθέσουμε ότι οι παραδοσιακές αξίες παρέχουν την ίδια κραυγή συσπείρωσης για τη χριστιανική ενότητα, επειδή σήμερα αμφισβητούνται και αμφισβητούνται στο δημόσιο χώρο καθώς και μέσα στις ίδιες τις εκκλησίες. Σήμερα, η ρητορική των αποκαλούμενων «πολιτιστικών πολέμων» έχει υπονομεύσει σοβαρά κάθε δυνατότητα διαλόγου, βλάπτοντας τον ίδιο τον πυρήνα του οικουμενισμού, καθώς οι Ορθόδοξοι αντιπαρατίθενται στους Ορθοδόξους, οι Καθολικοί εναντίον των Καθολικών, οι Προτεστάντες εναντίον των Προτεστάντων—μερικές φορές ενωμένοι μόνο στη διαφωνία τους και καταγγελία. Η παγκοσμιοποίηση και η καθιέρωση αυτών των «πολιτιστικών πολέμων» είναι αναμφισβήτητη η νέα πρόκληση του οικουμενισμού, το νέο ζήτημα που μας χωρίζει ως Χριστιανούς, το νέο εμπόδιο που μας εμποδίζει να ακούμε και να μαθαίνουμε ο ένας τον άλλον. Πώς θα ανταποκριθούμε σε αυτή τη νέα εντολή;

Ως χριστιανικές κοινότητες, πρέπει πρώτα να υιοθετήσουμε μια αίσθηση ταπεινοφροσύνης και να αποδεχτούμε ότι φταίμε και εμείς για αυτή τη μείωση του οικουμενισμού. Αντί να μιμούμαστε το παράδειγμα του Χριστού, πολύ συχνά περιμέναμε να μας υπηρετήσουν, παρά να υπηρετήσουμε. Πολύ συχνά ζητήσαμε προνόμια, αντί να υπηρετήσουμε τους μη προνομιούχους. Πολύ συχνά έχουμε σχετιστεί με την ελίτ και τους ισχυρούς, με τον εθνικισμό και τα έθνη-κράτη, αντί να ταυτιζόμαστε και να υπηρετούμε τους ευάλωτους και τους υφιστάμενους διακρίσεις - τον ίδιο τον Χριστό στο ελάχιστο από τα δικά του και τους αδελφούς και τις αδελφές μας.

Φυσικά, οι χριστιανικές εκκλησίες έχουν υποφέρει πολύ στο παρελθόν κάτω από καταπιεστικούς ηγεμόνες και κομμουνιστικά καθεστώτα. και υπάρχουν χριστιανικοί πληθυσμοί μέχρι σήμερα που εξακολουθούν να φοβούνται τις διακρίσεις και τις διώξεις. Όμως, όπου οι εκκλησίες έχουν δημιουργήσει πολύ στενές σχέσεις με τα κράτη, απολαμβάνοντας μοναδικά προνόμια εντός του έθνους-κράτους, η ιστορία έχει δείξει ότι τέτοια οφέλη έχουν κόστος. Και το πιο χαρακτηριστικό από αυτά τα κόστη είναι η προφητική φωνή των εκκλησιών — ατομικά και συλλογικά, δηλαδή οικουμενικά. Μία από τις πιο κραυγαλέες περιπτώσεις αυτού ήταν η βουβή φωνή των οικουμενικών παραγόντων στην άδικη εισβολή στην κυριαρχία της Ουκρανίας από τη Ρωσική Ομοσπονδία.

Έχει γίνει πολύς λόγος τις τελευταίες δεκαετίες και ιδιαίτερα μετά τη συγκρότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης των χριστιανικών ριζών της Ευρώπης, μιας χριστιανικής Ευρώπης. Φυσικά, τα πρόσφατα μεταναστευτικά πρότυπα έχουν εντείνει αυτές τις διακηρύξεις, ακόμη και από εκείνους που το κάνουν περισσότερο για εθνικιστικούς παρά για χριστιανικούς λόγους. Η ιδέα μιας χριστιανικής Ευρώπης προκαλεί εικόνες ενός εξιδανικευμένου παρελθόντος και ακόμη και ενός εξιδανικευμένου χριστιανικού πολιτισμού. Ο Χριστιανισμός κυριαρχεί στην Ευρώπη για αιώνες και έχει φέρει πολλά καλά στους ευρωπαίους λαούς – τους νόμους, τον πολιτισμό και τα έθιμά του. Αλλά η ιδέα μιας χριστιανικής Ευρώπης οδήγησε επίσης σε βία μεταξύ των χριστιανικών εκκλησιών, καθώς αγωνίστηκαν για το ποιος Χριστιανισμός θα κυριαρχούσε στην Ευρώπη.

Στο οικουμενικό μας κίνημα -όπου οι διαφορές αναγνωρίζονται και γίνονται σεβαστές, όπου διατυπώνονται και ακούγονται διακριτές φωνές- ένα ερώτημα που πρέπει να συζητάμε με συνέπεια είναι: τι εννοούμε με τον όρο χριστιανική Ευρώπη σε μια δημοκρατική Ευρωπαϊκή Ένωση; Ταυτόχρονα, πώς υλοποιούμε μια χριστιανική Ευρώπη στο σημερινό πολιτικό τοπίο, όπου πολλά δυτικά έθνη έχουν χωρίσει θρησκευτικές και εθνικές ταυτότητες, ορισμένες ανατολικές χώρες έχουν επανασυνδέσει θρησκευτικές και εθνικές ταυτότητες, ενώ άλλες βλέπουν ακόμη και άνοδο του αυταρχισμού; Είναι η μόνη επιλογή για εμάς ως χριστιανικές εκκλησίες να επιβεβαιώσουμε τις πεποιθήσεις μας με τη βία πάνω και ενάντια σε άλλες πεποιθήσεις και αρχές; Δεν είναι δυνατόν για μια Χριστιανική Ευρώπη να αντικατοπτρίζει το άνοιγμα και τον σεβασμό που περιμένουμε ο ένας από τον άλλο στους οικουμενικούς κύκλους – μια Ευρώπη που δέχεται την διαφορετικότητα ανάμεσά της;

Μπορεί τώρα μια χριστιανική Ευρώπη να επιτρέψει να ακουστούν όλες οι φωνές, συμπεριλαμβανομένων εκείνων που εκφράζουν διαφωνία και δυσπιστία; Δεν θα έπρεπε μια Χριστιανική Ευρώπη να είναι πιο ανοιχτή στο να ζει δίπλα και να δίνει μαρτυρία ανάμεσα σε μη χριστιανικές θρησκείες και κοινότητες – αγκαλιάζοντας και συνυπάρχοντας με όλα τα ανθρώπινα όντα με όλη τους την αμετάκλητη μοναδικότητά τους, όπως θα υποστήριζε ο αείμνηστος Μητροπολίτης Περγάμου Ιωάννης; Στα τέλη του τέταρτου αιώνα στην Κωνσταντινούπολη, ο σεβάσμιος προκάτοχός μας Γρηγόριος ο Θεολόγος ισχυρίστηκε ότι «δεν είμαστε φτιαγμένοι μόνο για τον εαυτό μας, είμαστε φτιαγμένοι για το καλό όλων των συνανθρώπων μας».

Ως χριστιανικές εκκλησίες στην Ευρώπη -σε μια εποχή που ο Χριστιανισμός φαίνεται να βρίσκεται σε παρακμή και οι χριστιανικές κοινότητες μερικές φορές νιώθουν απειλές- μπορεί να είναι δελεαστικό να ευθυγραμμίσουμε τις εκκλησίες μας με την άνοδο του πολιτικού αυταρχισμού για χάρη της θέσης ή της εξουσίας. Ωστόσο, καθώς συγκεντρωνόμαστε για αυτή τη Γενική Συνέλευση της Διάσκεψης των Ευρωπαϊκών Εκκλησιών, θα πρέπει να δώσουμε μαρτυρία για το είδος της κοινωνίας που ορίζει ο Χριστός. Εδώ, μπορούμε να εκτιμήσουμε πώς οι διαφορές μας δεν μπορούν να υπονομεύσουν την ενότητά μας. Και εδώ μπορούμε να πιστέψουμε σε ό,τι είναι δυνατό μέσω του αμοιβαίου σεβασμού και της κοινωνικής δικαιοσύνης.

Αγαπητοί φίλοι και φίλες,

Το οικουμενικό όραμα που ξεκίνησε στον απόηχο ενός κόσμου διχασμού και σύγκρουσης είναι τόσο σημαντικό σήμερα όσο ποτέ. Ως εκ τούτου, θα πρέπει να «πάρουμε καρδιά». γιατί ο Κύριός μας «νίκησε τον κόσμο» (Ιωάν. 16,33). Πρέπει να ελπίζουμε και να εργαστούμε για μια κοινωνία των πολιτών στην Ευρώπη, όπου το κοινό καλό ξεπερνά τα όρια και τα σύνορα. Πρέπει να στοχεύσουμε σε μια Ευρώπη όπου οι Χριστιανοί –και όλοι οι άνθρωποι καλής θέλησης– αγωνίζονται προς τη δικαιοσύνη και αγκαλιάζουν τον ξένο. Θα πρέπει να θυμηθούμε και να αναλογιστούμε τη χριστιανική κλήση «να κηρύξουμε το ευαγγέλιο στους φτωχούς, να θεραπεύουμε τους συντετριμμένους, να ανακτούμε την όραση των τυφλών, να διακηρύττουμε την ελευθερία στους αιχμαλώτους και να ελευθερώνουμε τους καταπιεσμένους» («εὐαγγελίσασθαι πτωχοῖς..., ἰάσασθαι τοὺς συντετριμμένους τὴν καρδίαν, κηρῦξαι αἰχμαλώτοις ἄφεςιν καὶ τυφλοῖς ἀνάβλεψιν, ἀποστεῖλαι τεθραυσμένους ἐν ἀφέσει”· Lk 4.18-19). Αυτός θα ήταν πραγματικά ο τρόπος αναβίωσης μιας χριστιανικής Ευρώπης! Σας ευχαριστώ για την προσοχή σας και ο Θεός να σας έχει όλους καλά!